

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt „QUO VADIS? Narzędzie oraz pakiet materiałów metodycznych do diagnozy predyspozycji, zainteresowań zawodowych i uzdolnień przedsiębiorczych uczniów/słuchaczy”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

RAPORT Z BADAŃ FGI

Grupa badana:

**Nauczyciele / szkolni doradcy zawodowi /
psychologowie i pedagodzy / rodzice**

Opracowała: dr Paulina Sobiczewska

Spis zagadnień:

1. Cel badania
2. Metodologia, respondenci
3. Kluczowe wnioski i podsumowanie
4. Szczegółowy opis wyników
5. Oczekiwania respondentów względem nowego narzędzia
6. Ocena koncepcji narzędzia diagnozy predyspozycji i zainteresowań zawodowych „Quo Vadis”

1. Cel badania

Celem badania było określenie

doświadczeń

opinii

potrzeb

oczekiwań

związanych z diagnozą predyspozycji i zainteresowań zawodowych nauczycieli, szkolnych doradców zawodowych, psychologów i pedagogów a także rodziców dzieci i młodzieży, dla których dedykowane będzie narzędzie Quo vadis.

Szczegółowe pytania badawcze dotyczyły m.in. aktualnych praktyk stosowanych przez diagnostów i rodziców, sprawdzonych metod prowadzenia pomiaru zainteresowań i kompetencji, mocnych i słabych stron funkcjonujących narzędzi i testów, a także opinii respondentów na temat opracowywanego narzędzia Quo vadis.

2. Opis metodologii

TECHNIKA BADAWCZA

- ✓ Badania przeprowadzono metodą wywiadów grupowych pogłębionych (FGI)
- ✓ Grupy liczyły od 5 do 9 osób
- ✓ Przeprowadzono 4 grupy badawcze
- ✓ Badanie fokusowe trwało średnio około 180 minut (część formalna +merytoryczna+przerwy)
- ✓ Wywiad prowadzony był przez jednego moderatora
- ✓ Badania przeprowadzono w maju i lipcu 2014

- ❖ szkolni doradcy zawodowi: 13.05.2014
- ❖ nauczyciele: 9.07.2014
- ❖ rodzice: 23.07.2014
- ❖ psychologowie i pedagodzy szkolni: 23.07.2014

Osoby badane

- Grupy badane składały się z nauczycieli gimnazjów oraz szkół ponadgimnazjalnych, szkolnych doradców zawodowych, psychologów i pedagogów pracujących w szkołach oraz rodziców dzieci gimnazjalnych oraz ponadgimnazjalnych
- Rekrutowano poprzez mailing do szkół/ośrodków/stowarzyszeń, telefony do szkół/ośrodków/stowarzyszeń, wizyty osobiście w ww. miejscach, ogłoszenia w internecie: na forach, stronach (np. gumtree), portalach społecznościowych (np. Facebook), ulotki z informacją o badaniach, zaproszenie bezpośrednie podczas konferencji
- W badaniach uczestniczyło łącznie 27 osób

Kluczowe wnioski i podsumowanie 1/2

- Diagnoza zainteresowań i kompetencji jest obecna w polskiej szkole, niemniej jednak:
  - młodzież w umiarkowanym stopniu jest zainteresowana udziałem w procesie doradztwa
  - istniejące narzędzia są często barierą dla osób badanych z uwagi na dużą objętość treściową, wiele pytań, nudną (np. papierową) formę
  - młodzież ma ogólnie bardzo ograniczoną samoświadomość dotyczącą przyszłości (choć są oczywiście „oświecone” wyjątki)
- Doradcy szkolni i nauczyciele wykonujący obowiązki z zakresu doradztwa mają pozytywne doświadczenia z akcjami, w których:
  - młodzież „coś robi” a nie tylko odpowiada na pytania o siebie
  - uczniowie mają żywy kontakt z danym zawodem – np. podczas spotkania z przedstawicielami danej profesji
- Młodzież NIE ZNA współczesnych zawodów – co więcej rodzice a nawet doradcy także takiej wiedzy nie posiadają!

Kluczowe wnioski i podsumowanie 2/2

- Pomysł na narzędzie Quo vadis spotkał się z pozytywnym odbiorem:
  - zarówno ze strony nauczycieli, doradców, psychologów i pedagogów, jak i rodziców
- Szczególnie pozytywnie jest akceptowany pomysł dotyczący wskazywania ścieżki dojścia do zawodu
  - respondenci zwracają także uwagę na fakt, iż warto byłoby określać przedziały zarobków w danym obszarze zawodowym (to ważna informacja dla młodych osób)
- Główne obawy dotyczą możliwości:
  - manipulowania wynikami przez osobę badaną
  - „zaszufladkowania” kompetencji i zainteresowań a przez to zamknięcia furtki do pewnych profesji
  - Należy zatem podkreślać konieczność rozwoju edukacyjno-zawodowego przez całe życie (sukces zawodowy to proces a nie wynik).

Szkolni doradcy zawodowi /
nauczyciele

Aktywność w obszarze kształcenia i
diagnozy predyspozycji

Charakterystyka pracy nauczycieli /
doradców w szkołach

Motywy wyboru pracy w obszarze doradztwa

- Dla wielu nauczycieli zainteresowanie możliwością pracy z uczniami w zakresie doradztwa zawodowego motywowane jest chęcią lub koniecznością wypracowania dodatkowych godzin lekcyjnych.
- Zajęcia dotyczące doradztwa mogą wykonywać nauczyciele dowolnych przedmiotów (tak różnych jak np. matematyka lub W-F) po ukończeniu określonego kursu.
- Prowadzenie zajęć z doradztwa jest także konsekwencją wejścia w życie regulacji prawnych dotyczących szkół i Pracowni Psychologiczno-Pedagogicznych.

Narzędzia stosowane przez nauczycieli / doradców w szkołach

- Respondenci znają mnóstwo narzędzi do badania zainteresowań i kompetencji, ale zazwyczaj stosują jedno lub dwa (nie zawsze pamiętają nazwy testów, ogólnie nazywają je „testami predyspozycji zawodowych”).
- Większość badanych ma wyraźne preferencje – stosuje dobrze sobie znane, ulubione techniki.
- Badani wskazują między innymi na realizowane projekty unijne z zakresu doradztwa, także te prowadzone przez ORE.
- Jedną z barier korzystania z narzędzi (szczególnie w mniejszych, wiejskich szkołach) jest wysoki koszt zakupu testu i/lub drukowania ich.
- Badani podkreślają ważną rolę nowoczesnych technik, które pozytywnie wpływają na zaangażowanie młodzieży, takich jak programy komputerowe lub internetowe. Współczesna młodzież, jak wynika z doświadczenia badanych, nie jest zainteresowana wypełnianiem lub uzupełnianiem papierowego testu.

Narzędzia stosowane przez nauczycieli / doradców w szkołach

- Część nauczycieli / doradców stosuje dodatkowo:
  - filmy, np. pokazujące pracę w określonych zawodach
  - warsztaty:
    - np. 10 zawodów przyszłości – polega na zaprezentowaniu zawodów, które będą poszukiwane w najbliższych latach, omówieniu wiedzy i kompetencji, które należy posiadać w danym zawodzie. Tego typu zajęcia wzbudzają zainteresowanie oraz zaangażowanie uczniów.
  - testy inne niż kompetencji i zainteresowań, np. kwestionariusze temperamentu lub osobowości.

Narzędzia stosowane przez nauczycieli / doradców w szkołach

- Indywidualne Plany Działania (IPD) – program do tworzenia zindywidualizowanego planu przyszłej kariery zawodowej (<http://www.progra.pl/>)
- Program polega na przeprowadzaniu wywiadu z osobą: co lubi robić, czym się interesuje, jak lubi spędzać czas, jakie ma cechy osobowości, czym chciałaby się zajmować zawodowo w przyszłości.
- Co ważne, program ten uzupełniony jest aktualną bazą zawodów:

„...Jak na przykład, jak potem widziałam te zainteresowania, mówię może ten zawód, może ten, i on był tak fajnie opisany właśnie. Co trzeba umieć, jakie cechy charakteru, w jakim środowisku, gdzie będziesz mógł pracować, tak?”

Wnioski dotyczące korzystania z istniejących narzędzi przez doradców / nauczycieli

- Nauczyciele / doradcy są zgodni w następujących obszarach:
  - DUŻA OBJĘTOŚĆ TESTU (WIELE PYTAŃ, ZADAŃ) TO REALNA BARIERA DLA ZAANGAŻOWANIA UCZNIÓW.
  - TEST JEST TYLKO WSTĘPEM, KONTEKSTEM DO DALSZEJ PRACY Z UCZNIEM.
  - PEŁNA I TRAFNA DIAGNOZA JEST MOŻLIWA O ILE WEŻMIE SIĘ POD UWAGĘ CAŁOŚĆ FUNKCJONOWANIA UCZNIOWI W SZKOLE I POZA NIĄ.
  - UCZNIOWIE NIE POSIADAJĄ REPREZENTACJI POZNAWCZEJ WIELU ZAWODÓW – TRZEBA ICH EDUKOWAĆ CO MOŻNA ROBIĆ, JAKIE CZYNNOŚCI I ZADANIA WYKONUJE SIĘ W DANYM ZAWODZIE

Wnioski dotyczące korzystania z istniejących narzędzi przez doradców / nauczycieli

- Ważne: mimo, że uczniowie oporują, bywają mało zaangażowani w wypełnianie testów, czy niechętnie uczestniczą w diagnozie, **bywają rozczarowani na późniejszym etapie, że oni sami nie zajęli się swoją przyszłością lub, że nikt inny ich do tego nie zmotywował:**

„...Rozmawiałam z jedną taką bardzo fajną grupą, która była właśnie bardzo rozczarowana tym, że nikt im wcześniej jakby nie pokazał, nie powiedział, nie zmusił nawet ich do tego, żeby się zastanowili co oni mogą robić w życiu...” (o uczniach I klasy liceum)

Zmiany w procesie doradzania

- Respondenci zauważają konieczność dokonania zmian zarówno w metodyce samego diagnozowania, jak i sposobie myślenia młodzieży o przyszłości zawodowej:
  - uatrakcyjnienie narzędzi / testów
  - łatwa, przystępna forma
  - uzupełnienie diagnozy o działania warsztatowe, aktywizujące młodzież (np. gry behawioralne)
  - uświadamianie młodzieży, że te aktywności, które lubią robić POZA SZKOŁĄ mogą stanowić podstawę do przyszłego zawodu, dalszego kierunku rozwoju (np. opieka nad dziećmi)
- Nauczyciele i doradcy szkolni zauważają, że w chwili obecnej wielu uczniów kieruje się zasadą – trzeba mieć maturę i pójść na jakiegokolwiek studia, aby mieć licencjat, ewentualnie magisterium,
  - przy czym nie jest dla nich ważne, co to będą za studia, ważne aby „mieć papier”
  - taki sposób myślenia prowadzić może do poważnych problemów na rynku pracy w przyszłości

Bariery „systemowe”

- Wśród respondentów pojawiają się opinie, że sam system edukacyjny jest dość sztywny, mało plastyczny względem zmieniających się preferencji i zainteresowań młodzieży.
- Respondenci mieli podczas grupy wrażenie, że zajęcia z doradztwa są w polskiej szkole prowadzone trochę „po macoszemu”, np. na zastępstwo (gdy nie ma nauczyciela konkretnego przedmiotu) lub po prostu dlatego „że muszą być”.

„...Na zasadzie zapchajdziura...”

- **Badani zwracają uwagę na przykład na trudności w zamianie technikum na liceum:**

„...W technikum wiadomo, to już jest jakaś tam ścieżka wybrana, chociaż zdarzają się uczniowie, którzy są no po roku, dwóch, gdzieś tam odpadają, są niezdecydowani... ..chcą się przenieść do liceum, nie wolno im, znaczy w ogóle takiej polityki w szkole nie ma, chociaż może szkoda, nie przenosi się ich do liceum, ani w jedną zresztą, ani w drugą stronę. Może szkoda, nie ma takiej elastyczności, zupełnie nie ma...”

Uczestnictwo w projektach dotyczących przyszłej kariery zawodowej

- „Link do przyszłości. Młodzi. Kariera. Internet” (<http://linkdoprzyszlosci.pl/>)

Jedna z respondentek wskazała, że szkoła, w której jest zatrudniona uczestniczyła w projekcie *Link do przyszłości*:

- którego celem jest wspieranie młodych ludzi, szczególnie z mniejszych miejscowości w rozplanowywaniu ich przyszłości zawodowej.
- sposób realizacji projektu jest innowacyjny i oryginalny, a polega na spotkaniach młodzieży w bibliotekach, szkołach i innych instytucjach z młodymi profesjonalistami
- Projekt jest realizowany przez Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego ze środków Microsoft, w ramach inicjatywy YouthSpark oraz Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności.
- **RESPONDENCI WYSOKO CENIĄ WŁAŚNIE TEGO TYPU DZIAŁANIA / AKCJE, KTÓRE W PRAKTYCZNY SPOSÓB POKAZUJĄ MOŻLIWOŚCI DANEGO ZAWODU**

„...spotkania z profesjonalistami z zakresu nowych technologii, którzy osiągnęli jakiś sukces, pokazuje im właśnie tą fajną stronę tego, że warto dążyć do tego co się lubi, szukać tego. Na żywym organizmie...”

Uczestnictwo w projektach dotyczących przyszłej kariery zawodowej

- **Udział w projekcie „Orientacja na przyszłość”.**
- **Jedna z respondentek była współautorką projektu realizowanego w ramach POKL dotyczącego preorientacji zawodowej.**
- **W ramach projektu przeprowadzano:**
  - warsztaty przedsiębiorczości, warsztaty psychologiczne, interpersonalne, a także doradztwo psychologiczno-interpersonalne i zajęcia sportowe z orientacji sportowej.

Tego typu działania praktyczne angażują młodzież i zaciekawiają zawodem: „... *No i to zainspirowało moich uczniów..*”

Wnioski wynikające z innych projektów realizowanych przez respondentów

- Zawsze wówczas, gdy młodzież ma ZADANIA, ĆWICZENIA, AKTYWNOŚCI do wykonania pojawia się zaangażowanie i chęć do działania.
- Zwykłe „wypełnianie” testu, opisywanie siebie, dokonywanie wglądu, konieczność odpowiadania na pytania deskryptywne obniża motywację młodzieży do:
  - diagnozy
  - dokonywania refleksji na temat przyszłego życia zawodowego
  - zwiększania wysiłku intelektualnego (nauki)

Wnioski wynikające z innych projektów realizowanych przez respondentów

- **Uczniowie nie znają współczesnych zawodów**
  - co gorsza bardzo często nie znają ich także dorośli: nauczyciele, doradcy, rodzice
- Dlatego tak ważne jest nie tylko zachęcanie do diagnozy predyspozycji i kompetencji, ale także zapoznanie się z zawodami, szczególnie nowoczesnymi.
- Droga poznania zawodów powinna być maksymalnie konkretna, na przykład:
  - jeden dzień z.....(np. prezesem banku, dentystą, zegarmistrzem, etc.)
  - krótki film o danym zawodzie
  - spotkania z profesjonalistami (szczególnie młodymi, którzy w krótkim czasie dzięki pomysłom i pracy osiągnęli sukces)
  - widełki zarobków w danym obszarze kompetencyjnym

Wnioski wynikające z innych projektów realizowanych przez respondentów

- **Młodzież potrzebuje konkretnych przykładów, że wiedzę szkolną można wykorzystać w praktyce:**
  - na lekcji matematyki omawiającej wykresy i funkcje pytali „... a do czego nam to będzie potrzebne?”
  - „....Więc ja na gorąco [śmiech] no mówię, że chociażby do analizy wyników spółek giełdowych. No i od razu wyszliśmy na stronę, przeanalizowali, że nam zeszło przez 2 kolejne lekcje. I wtedy z wykresu są w stanie odczytać wszystko. Jakie są ceny akcji, w jakich okresach, jak się zmieniają, czy wzrasta, czy maleje. I na tym przykładzie naprawdę te funkcje całkiem nieźle opanowali, do tego stopnia, że zabawiliśmy się w taką wirtualną grę giełdową. Czyli, no, inwestowali wirtualne 100 tysięcy no i rywalizowali. 18 osób rywalizowało między sobą kto więcej zyska w określonym czasie. No i nawet było tak, że podpowiadali, przychodzili kolejnego dnia i mówili, że jak przeanalizował tam jakąś spółkę to prawdopodobnie teraz będzie rość [śmiech]. A jeszcze mówi, że idzie sylwester, prawdopodobnie Sobieski będzie zyskał na wartości, bo teraz będzie bardzo dużo alkoholu sprzedawana. [śmiech] W takim razie no muszę przyznać, że niektóre spostrzeżenia były trafne...”

Wnioski wynikające z innych projektów realizowanych przez respondentów

- Z jednej strony należy ukierunkowywać młode osoby (diagnozować kompetencje i zainteresowania) na konkretne zawody, ale z drugiej warto też podkreślać, że:
  - *każdy rodzaj wiedzy może się przydać na danym etapie rozwoju zawodowego*
  - *współcześnie elastyczność jest absolutnie konieczna na rynku pracy, gdyż wielokrotnie na przestrzeni lat pracy trzeba się przekwalifikowywać i zmieniać / udoskonalać obszar kompetencyjny*

Wstępna ocena koncepcji narzędzia

Quo vadis

Wrażenia na temat narzędzia

POZYTYWNE

- nowe, innowacyjne, pomysłowe
- wersja komputerowa testu to bardzo atrakcyjna forma dla współczesnej młodzieży
- kompleksowość informacji zwrotnej
- wskazanie kierunku rozwoju, samorealizacji
- **na skali 1-10 atrakcyjności koncepcji narzędzia wskazywane oceny to 7-8.**

„...W mojej ocenie natomiast, to takie nowe doświadczenie, to na pewno da mi nowy zapał do pracy.”

„...Jak zagwarantować, że po okresie trwania tego projektu, zostanie to narzędzie stworzone i dalej to narzędzie będzie funkcjonowało?”

NEGATYWNE

- obawa co będzie z testem po zakończeniu projektu, gdzie będzie go można uzyskać
- warto informować młodego człowieka o możliwości uzupełnienia otrzymanej diagnozy rozmową z doradcą (co będą robić doradcy?)
- **warto byłoby dodać także informacje o zarobkach w danym zawodzie**

Psychologowie / pedagodzy

Aktywność w obszarze diagnozy
predyspozycji

Charakterystyka pracy psychologów /
pedagogów

Specyfika pracy psychologów / pedagogów

- Wielu psychologów / pedagogów pracuje w więcej niż jednej placówce.
- Wyraźnie rozróżniają „lepsze” i „gorsze” szkoły:

DOBRE SZKOŁY:

- Młodzież jest zmotywowana zarówno do nauki, jak i diagnozy swoich zainteresowań, kompetencji
- Uczniowie lubią wszelkiego rodzaju inicjatywy, warsztaty rozwoju umiejętności i kompetencji, chętnie w nich uczestniczą

SŁABE SZKOŁY:

- Młodzież nie jest zmotywowana do nauki, w małym stopniu interesuje się przyszłym zawodem, możliwością rozwoju osobistego
- Niechętnie uczestniczą w różnych inicjatywach, oporują, nie łączą swoich codziennych, pozaszkolnych zainteresowań z możliwością wykorzystania ich w przyszłej pracy

„...pracuję w dwóch szkołach. Jedna jest taką no stricte szkołą rejonową, na dodatek no cieszącą się nienajlepszą opinią i tam jak gdyby to doradztwo jest, ale po co?”

Specyfika pracy psychologów / pedagogów

- Poziom samoświadomości oraz ogólnego rozeznania w kwestii ścieżek edukacyjnych młodzieży, szczególnie w wieku gimnazjalnym jest bardzo umiarkowany:

„...I jak zaczynam właśnie z dziećmi tą taką podstawową rozmowę na temat chociażby tego jakie są typy szkół ponadgimnazjalnych, to to jest takie wow. To serio tu 3 lata, a tu 4 lata? Ale jak to. I to mnie też zawsze niepomiarne dziwi, bo na przykład klasa 3-cia, która jest już o krok od wyboru tej kolejnej szkoły jest również bardzo zafascynowana...”

„...Ale też nie mają pojęcia czym się na przykład różni tytuł magistra od tytułu licencjata bądź inżyniera, nie ma takiej świadomości...”

„... Jest zawsze wielkie zdziwienie na przykład właśnie jak rozmawiamy o wykształceniu i mówię tak, jak ja kończyłam studia to coś tam. I zawsze jest tak, Boże, skończyłam pani studia i pracuje pani w szkole? ...”

„... Z takim po prostu takim totalnym obrzydzeniem, że jak to możliwe jest. Więc tłumaczę tak, że wszyscy, którzy tu jesteście, wasi nauczyciele też skończyli studia. O matko, w ogóle bez sensu. To bardzo mam wrażenie, że tak dewaluuje te studia w ich oczach? ...”

Wnioski dotyczące procesu diagnozowania

- Wciąż brakuje narzędzia, które w rzeczywistości trafiłoby do młodzieży i wzbudzało chęć uczestnictwa w procesie doradczym:

„...Matko Święta, to było x lat temu (o własnym uczestnictwie w procesie diagnozowania w szkole średniej) i nic się nie zmieniło. Jest cały czas ta sama sytuacja, w dalszym ciągu nie ma narzędzia porządnego i w dalszym ciągu nie wiadomo co z tą informacją dalej zrobić.”

- Diagnoza ma często dość spontaniczny charakter, obejmuje bardzo różne formy kontaktu zarówno z uczniem, jak i jego rodzicami.
- Diagnoza odbywa się czasem grupowo, przy udziale wychowawcy klasy. Nie zawsze jest to jednak korzystne:

„...często jest tak, że to są spotkania przy całej klasie, odbywają się na przykład w obecności wychowawcy. I dajmy na to nie wiem, rozmawiamy sobie o czymś tam i przekaz jest taki, że jesteście w ogóle młodzi, fantastyczni i w sumie to możecie jeszcze wszystko. A z tyłu wychowawca mówi, no co Ty im mówisz, co Ty im mówisz, niech zostaną fryzjerkami, to wystarczy, dobry zawód będzie.

Wykształcenie a rozwój zawodowy

- Z drugiej jednak strony, psychologowie i pedagodzy zauważają, że stawianie na wyższe wykształcenie (uzyskanie dyplomu wyższych studiów) nie zawsze ma sens.
- W Polsce dewaluuje się zawody, które nie wymagają wysokiego poziomu wykształcenia, ale za to konieczny jest w nich sprawny warsztat wypracowany wraz z doświadczeniem:

„...tak sobie myślę, że szkoda, że jednak u nas jest czasami napiętnowanie takich zawodów, które nie wymagają najwyższego wykształcenia, i przez to mamy czasami problem z tym, nie? Że na przykład nie ma jakiegoś silnego ciągu na to, żeby nie wiem, pchać się do jakiegoś zawodu typu na przykład fryzjer. I być może z tego powodu niektóre zawody, nie ma takiej silnej konkurencji, nie ma tam dobrych ludzi. A z kolei mamy całą masę ludzi z wyższym wykształceniem, którzy rozkładają ręce po studiach i mówią, no gdzie mam szukać teraz pracy i narzekają...”

Oczekiwania względem nowego narzędzia

Ocena konkurencyjnego narzędzia *Labirynt zawodów*

- Jako przykład nowego, innowacyjnego narzędzia wskazywano „Labirynt zawodów”. Najczęściej stanowi on punkt wyjściowy do dalszej rozmowy o przyszłości zawodowej.
- Narzędzie to wzbudza relatywnie wysokie zaangażowanie i zaciekawienie u uczniów – ma przystępną formę i jest ogólnie dość proste w wykonaniu i interpretacji (jest jednak dość długie w wykonaniu)
- Podobnie jak inne narzędzia, ma także swoje wady i ograniczenia:
  - jest długie (za długie) – w wersji dla licealistów składa się ze 196 okienek, które trzeba „przeklikać” – dla młodzieży to za dużo, od połowy klikają tak po prostu, aby tylko skończyć
  - obrazki są monotonne i powtarzają się – w pewnym momencie wykonywanie testu staje się żmudne i nudne
  - **w zestawieniu nie są uwzględnione wszystkie obecne zawody (klasyfikacja jest niekompletna)**
  - do wszystkich obrazków zadawane jest to samo, jedno pytanie: *Czy chciałbyś /chciałabyś/ znaleźć się w takiej sytuacji i wykonywać czynności tam pokazane?*
    - *fakt, że młody człowiek chciałby się znaleźć w danej sytuacji w kontekście wolnego czasu czy sprawienia sobie przyjemności niekoniecznie przekłada się na chęć wykonywania przez niego zawodu w tym kontekście (np. na świeżym powietrzu).*

Ocena konkurencyjnego narzędzia *Labirynt zawodów*

- narzędzie to jest mocno sugerujące – oczywiste jest dla uczniów o jaki konkretnie zawód chodzi – ma to swoje plusy i minusy

PLUSY:

- osoby o wysokim poziomie samoświadomości oraz znajomości zawodów łatwo i sprawnie dochodzą do trafnego wyniku (który i tak pewnie znają)
- łatwość wykonania testu – w zasadzie bez udziału większego zaangażowania zasobów poznawczych

MINUSY:

- osoby o wysokim poziomie samoświadomości i tak już najczęściej wiedzą co chcą robić w życiu
- **osoby o niskim poziomie samoświadomości nie mają takiego wglądu w siebie – właśnie po teście zainteresowań i kompetencji oczekują, aby podpowiedziały – „co ja lubię, co chcę robić”**
- wskazywanie na konkretne zawody może prowadzić do sytuacji, w której celowo nie wskazuje się zawodów wymagających niższego wykształcenia (prace „fizyczne”)
- łatwo manipulować wynikami badania

Cechy jakie powinno posiadać innowacyjne narzędzie

- Nowe, innowacyjne narzędzie do badania zainteresowań i kompetencji powinno:
    - motywować odbiorcę do wyboru własnej, indywidualnej drogi rozwoju zawodowego:
- „...Jak dla mnie to z tego wniosek jest taki, żeby w tym narzędziu jednak była jakaś możliwość wykazania, że ważne jest pójście drogą własnych referencji, a nie drogą kolegów, koleżanek, albo drogą pewnych sloganów, które gdzieś tam się pojawiają...”*
- „odczarowywać” szkoły zawodowe – wskazywać, że można wykonywać ciekawy zawód nie mając koniecznie wyższego wykształcenia, a mimo to ciekawy, dobrze płatny zawód
  - wskazywać, że współcześnie wybór zawodu to nie działanie „raz na zawsze”, tylko pewien etap w rozwoju (wybór danego zawodu to nie „wyrok”):

„...żeby otwierać, a nie zamykać drzwi z wyborem zawodu...”

*„... Ja myślę, że wszystko tak naprawdę, żeby pokazać młodej osobie, że wybór szkoły zawodowej chociażby, to nie jest skazanie się na tzw. zawodówkę do końca życia, bo mogę sobie potem pójść nie wiem, do liceum dla dorosłych, zrobić maturę, iść na studia. Tych ścieżek jest teraz bardzo, bardzo dużo. Będąc nawet na studiach, bo wybrałam sobie taką drogę, mogę sobie skorzystać z czegoś co jest też dostępne nie wiem, mogę sobie zrobić kurs wizażu chociażby tak jak tutaj padło. **Więc otwierajmy drzwi, a nie zamykajmy...**”*

Cechy jakie powinny posiadać innowacyjne narzędzie

- Właściwości innowacyjnego, oryginalnego narzędzia:
  - multimedialne
  - nowoczesne (zarówno pod względem formy, jak i treści pytań oraz informacji zwrotnej)
  - język zrozumiały, łatwy w przyswojeniu

„Powinno być multimedialne, tak? Właśnie nowoczesne, gdzie język byłby zrozumiały dla odbiorcy, a nie takie archaiczne... żeby odnosiło się do tej rzeczywistości, w której one żyją.”

- krótkie w wykonaniu

„Jak najkrótsze do zrealizowania.”

❖ **maksymalnie 10 minut wykonania**

- z automatyczną informacją zwrotną („samoliczące wyniki”)

Wstępna ocena koncepcji narzędzia

Quo vadis

Wrażenia na temat narzędzia

POZYTYWNE

- ciekawe, nowe, pomysłowe
- nacisk na możliwość rozwoju danej kompetencji, zdolności, umiejętności (wskazywanie drogi, którą można pójść aby rozwijać określone zdolności)
- informacja o widełkach zarobków w danym zawodzie byłaby „wartością dodaną”

„... Ja tak jak sobie słuchałam, to powiem szczerze, że mnie się chyba większość tych rzeczy podoba, tak? Bo mniej więcej sobie wyobrażałam bo tak sobie dzisiaj jak jechałam tutaj to myślałam o tym, że taki test, takie narzędzie właśnie musiałyby spełniać głównie oczekiwania dzieciaków a nie nasze. Bo my jako osoby dorosłe mamy już zupełnie inny chociażby sposób myślenia..”

„Czy ono (dziecko) może powtarzać? Wykonać jeszcze raz, dostać jakieś inne zadanie? No bo możemy trafić na gorszy dzień, tak? Bo różne sytuacje, może być w domu, może być w szkole, i co z tym zrobić.?”

NEGATYWNE

- obawa, że dziecko może „mieć gorszy dzień” i wówczas wynik będzie niemiarodajny
- **samodzielna diagnoza może ograniczać motywację dziecka do spotkania z doradcą**

Co warto uwzględnić w narzędziu?

Podsumowanie

- plusy i minusy danego zawodu
- przeciwwskazania do wykonywania danego zawodu (np. alergie, astma, etc.)
- bardzo aktualna baza zawodów (zarówno z obszaru kształcenia zawodowego, jak i wyższego)
- opis (najlepiej multimedialny) co robić się w danym zawodzie (np. dzień z życia dziennikarza)
- ścieżka dojścia do zawodu

Rodzice

Doświadczenia z diagnozowaniem i poradnictwem zawodowym

Rozmowy na temat przyszłości zawodowej

- Rozmowy rodziców z dziećmi na temat przyszłego życia zawodowego pojawiają się wcześniej w rozwoju:
  - początkowo mają charakter luźnej rozmowy na temat „kim chciałbyś / chciałybyś być w przyszłości”? (przedszkole, szkoła podstawowa)
  - w późniejszym okresie (gimnazjum i liceum) nabierają już bardziej konkretnego charakteru – dotyczą m.in. dalszego koniecznego kierunku kształcenia (jaką szkołę trzeba wybrać)
- Gdy dziecko jest starsze, rozmowa jest czasem uzupełniana przekazaniem dziecku materiałów z danej dziedziny, np. książki popularno-naukowej.

Rozmowy na temat przyszłości zawodowej

- Trend – rodzice starają się ukierunkować, podpowiedzieć,
  - ale z drugiej strony nie narzucają dziecku konkretnej drogi
  - akceptują wybory dzieci, szczególnie starszych (np. 18-letnich)

„...ja w zasadzie akceptuję wybory mojego dziecka, 18-letniego już w tej chwili. Znaczący na razie to on sam jeszcze tak do końca nie wie, z grubsza powiedzmy. Natomiast ja go tam chociaż trochę na pewno nakierunkowuję, natomiast raczej staram się, no jeżeli taki jest jego wybór, no taki jest twój wybór, tak? Więc raczej na siłę nie staram się jakby odradzić...”

- w przekonaniu wielu współczesnych rodziców realizacja przez dziecko „nie swojej”, narzuconej z zewnątrz wizji przyszłości nie przynosi niczego dobrego.

„...jeżeli to będzie wbrew jakby temu co on chce, no to nic z tego dobrego nie wyjdzie tak naprawdę...”

Rozmowy na temat przyszłości zawodowej

- W rozmowach pojawia się ważny wątek – finansowy:

„...Bo on też zadaje pytanie oczywiście, mamo, a z czego są najlepsze pieniądze, nie?”

- warto zwrócić uwagę na to, że rodzice często sami nie wiedzą jakie są przedziały zarobków w różnych zawodach, szczególnie rzadkich lub oryginalnych, typu rzeźbiarz, reżyser, etc.
- potwierdza to zasadność wprowadzenia do nowego narzędzia przedziałów zarobków możliwych do uzyskania w danej dziedzinie

Rozmowy na temat przyszłości zawodowej

- W sferze rozważań na temat przyszłości zawodowej swoich dzieci, rodzice dostrzegają pewne problemy ze strony systemu edukacyjnego:

- założenie, że na etapie liceum młody człowiek już powinien mieć jasno określone preferencje zawodowe

„...A to jest niemożliwe, żeby tam 17-latek czy 17-latka była na sto procent pewna...”

- wymuszona konieczność wyboru powoduje, że czasem podejmowane są decyzje nie wynikające z rzeczywistych zainteresowań czy preferencji, a z przymusu
- co gorsza, te decyzje trudno zmienić nawet w bliskiej perspektywie czasowej – jeśli młody człowiek wybrał dany rodzaj klasy w liceum, może zupełnie nie mieć pewnej grupy przedmiotów

Rozmowy na temat przyszłości zawodowej

- W efekcie reorganizacja planów na przyszłość staje się bardzo skomplikowana:

*„... mój syn akurat w pierwszej klasie poszedł do klasy kulturowej, bo taka bardziej humanistyczna, bo tak mu się wydawało, że to będzie dobre. W 2 klasie stwierdził, jak skończył 1-szą klasę, że nie, że to chyba jest nie to, że nie podoba mu się ta klasa i nie będzie zdawał. Bo tu **problem jest taki, że oni muszą zdawać maturę z tych przedmiotów, które mają rozszerzone, które idą już powiedzmy od tej drugiej klasy.** On tak naprawdę w 2 klasie to on musi wiedzieć. Jeżeli on w tej chwili by się zdecydował, że on chce iść na medycynę, oczywiście to jest jakaś tam abstrakcja. To nie może iść na medycynę, dlatego, że **on jest w klasie, gdzie w ogóle nie ma biologii. On w tej chwili nie ma biologii.** Więc w tej chwili leży po prostu edukacja. To co robi ta reforma to jest po prostu masakra.*

- Rodzice bardzo negatywnie oceniają efekty reformy szkolnictwa

Własne doświadczenia rodziców z procesem doradztwa zawodowego

- Zdecydowana większość osób badanych na etapie własnych decyzji zawodowych nie miała kontaktu z doradcami.
- Jedna z respondentek, która czwartą klasę liceum odbywała w Stanach Zjednoczonych, w pierwszej kolejności otrzymała poradę w kwestii dalszej edukacji:

„...i tam pierwsze co było, to był doradca w szkole, który ze mną plan układał. A przy egzaminach na studia dostałam wytyczne, tak? Że to zaliczyłeś, tak, to zaliczyłeś tak, to zaliczyłeś tak. Dostałam test z egzaminu i miałam czarno na białym wypisane.: część językową zrobiłeś tak, science zrobiłeś tak, czytanie tak, pisanie tak. I tam też było dużo takich wskazówek jakby wynik, sam wynik był bardzo rozbudowany. I z tego można było się czegoś dowiedzieć, prawda?”

- Rodzice wspominają własne wybory jako dość przypadkowe lub podejmowane „z rozsądku”, często jednak żałują decyzji:

„...ja tak z rozsądku poszłam na kierunek studiów, na który poszłam, tak. Teraz na pewno bym poszła na inny...”

Zainteresowanie usługami doradczymi dla dzieci

- Rodzice są jak najbardziej zainteresowani tym, aby ich dzieci uczestniczyły w zajęciach lub spotkaniach z zakresu doradztwa zawodowego:
  - wiele dzieci nie ma pasji lub zwyczajnie w świecie nie ma świadomości co taką pasją mogłoby być
  - poziom samoświadomości młodzieży jest dość ograniczony – z wiekiem wzrasta, ale nawet wśród licealistów jest wielu takich, którzy nie wiedzą co chcieliby lub mogliby robić w życiu
  - szkoła częstokroć zabija pasję dziecka – przykład – dziecko ładnie rysuje, ma talent, ale nie przyniosło bloku rysunkowego na lekcję i dostaje zły stopień:

„...mój syn bardzo ładnie maluje, nas by mógł malować, my wychodzimy z tego obrazka. A pani na przykład go źle ocenia z plastyki, bo on nie przyniósł nie wiem, bloku, czy czegoś... I on się zniechęca i po co on ma to robić, jak co, żeby pani udowodnić? No mamo, no weź przestań, nie?”

rodzice widzą także ważną rolę psychologów i pedagogów w procesie doradztwa -

*„...Pedagog, psycholog to też jest ich rola, Tak Znaczący są, akurat u nas w szkole jest tak, że faktycznie jest taki dosyć silny zespół pomocy pedagogiczno-psychologicznej to się chyba nazywa. I oni faktycznie próbują robić sporo rzeczy, z tym, że tak jak ja patrzę to też **nie za bardzo mają narzędzia w szkole do tego...**”*

Dotychczasowe doświadczenia dzieci z doradztwem

- Dziecko tylko jednego rodzica – uczestnika badania odbyło proces diagnostyczny:
  - rodzice podjęli decyzję o odbyciu wizyty u pedagoga z poradni psychologiczno-pedagogicznej z uwagi na niepokojące sygnały ze strony dziecka
  - sama diagnoza preferencji zawodowych była w tym przypadku czymś dodatkowym, „przy okazji”
  - diagnoza ta została oceniona zarówno przez rodziców, jak i dziecko jako trafna
- Dzieci pozostałych osób nie były profesjonalnie diagnozowane (np. w szkole) pod kątem preferencji zawodowych!

Ocena koncepcji narzędzia Quo vadis

Wrażenia i spostrzeżenia na temat narzędzia

POZYTYWNE:

- pokazanie drogi dojścia do celu – podpowiedź w kwestii dalszych ścieżek edukacji
- ogólnie – dobra, ciekawa inicjatywa – wszelkie działania, które zmierzają do zwiększenia samoświadomości młodzieży są pozytywne

SZANSE:

- narzędzie powinno badać też wyraźne predyspozycje temperamentalno – osobowościowe , nie każdy „genetycznie” nadaje się do wykonywania pewnych zawodów i warto, aby dziecko o tym wiedziało
- wskazanie na przedział zarobków oraz określenie drogi dojścia do zawodu – główne szanse na sukces narzędzia

NEGATYWNE:

- dzieci i młodzież mogą konfabulować, zmyślać, „upiększać” wypowiedzi w trakcie wypełniania testu
- układanie wyników w taki sposób, aby wychodziły prestiżowe zawody, których dziecko nie musiałoby się wstydzić mówiąc innym ludziom o wyniku (element rywalizacji)

ZAGROŻENIA:

- obawa, że osoby o niższym poczuciu własnej wartości będą zaniżać swoje wyniki
- obawa, aby nie „zaszufladkować” dziecka – szczególnie jeśli uzyskuje wyniki wskazujące na niski poziom kompetencji (aby nie zdemotywować)

Ogólne podsumowanie i wnioski – analiza SWOT

Ocena koncepcji nowego narzędzia do diagnozy predyspozycji i zainteresowań zawodowych

- Interaktywną, multimedialną formę
- Możliwa diagnoza we własnym domu (nie generuje lęku przed oceną)
- Opis procesu dojścia do celu (wybranego zawodu) w informacji zwrotnej
- Bezpłatne
- Dostosowane do różnych odbiorców
- Ważna informacja o zarobkach a pomijana w innych testach i często nieznana przez doradców zawodowych

MOCNE STRONY

- Brak swobodnego dostępu do innego nowoczesnego narzędzia o aktualnej bazie zawodów (w opinii uczniów)
- Brak wiedzy uczniów o innych narzędziach diagnostycznych niż testy
- Rosnąca świadomość uczniów dot. konieczności wyboru zawodu w związku z wczesną koniecznością profilowania kształcenia
- Forma narzędzia: zwięzła, atrakcyjna, multimedialna! Pierwszy warunek, aby gimnazjalista w ogóle zechciał wypełnić narzędzie i wziąć udział w badaniu.

SZANSE

- Konieczność odpowiadania na pytania lub rozwiązywania zadań (generalnie konieczność aktywności)
- Możliwość „zmyślenia”, kreowania wyników

SŁABE STRONY

- Obawa, że osoby o niskim poczuciu własnej wartości dokonają nietrafnej autodiagnozy – zaniżą swoje wyniki
- Brak dostępu do internetu /komputera w niektórych środowiskach
- Brak motywacji do rozpoczęcia diagnozy (ściągnięcia programu)
- Ogólna niechęć młodzieży do autorefleksji, diagnozy związana z niepozytywnymi doświadczeniami w tym zakresie
- Obawa przed „zaszufladkowaniem”, zamknięciem pewnych drzwi w percepcji dziecka

ZAGROŻENIA

Wydajność informacyjna poszczególnych grup badanych wg MAXQDA

Najwięcej o dotychczasowych praktykach diagnozy zawodowej mieli do powiedzenia nauczyciele, o potrzebach i charakterystyce uczniów szkolni doradcy zawodowi, zaś wizję idealnego narzędzia oraz narzędzia QUO VADIS najszerzej opisali psycholodzy i pedagodzy spośród wszystkich badanych podgrup w tej grupie.

